

האם יש הכרח להזריע בשבתות ובחגים?

זה שנים אני עוקב אחר תוצאות ההזרעה בשבתות, והנני עורך השוואות בין משקים שמזריעים גם בשבתות לבין אלה שמסתפקים בהזרעות בימי חול בלבד ונוכחתי שאין כל הבדל ביניהם בתוצאות ההתעברות. אגדיר זאת אחרת: מי שמטפל בעדרו כראוי משיג תוצאות טובות בהתעברות גם בלי הזרעה בשבתות, ואילו זה שנפגע בקשיים ואינו שם לב במידה מספקת לתיקון תקלות קלות-עדר לכאורה, כגון — גילוי המתייחסות, שמירה על היגיאנה וכו' — גם הזרעה בשבת לא תושיעוהו. לביסוס דעתי זו אביא להלן תוצאות ההזרעה בשנת תשכ"ו (לפי בדיקת הריון) בעמק בית-שאן. באיזור זה 3 משקים מתוך 8 משתייכים לזרם הדתי ואינם מזריעים בשבת. כן אביא נתונים מ-3 מושבים בעמק יזרעאל: באחד מהם מבוצע עות הזרעות בשבת ע"י עובד „און“; במושב שני מזריע בשבתות „מומחה-חובב“, ובמושב שלישי לא מזריעים בשבת.

המשק	מזרעות	אינדקס הפוריות ¹	% הרתות
1. כפר-ר-ן	130	1.44	92.3
2. מ"ח-ם	172	1.57	84.9
3. מס-י	200	1.70	90.0
4. נ"א-ן	225	1.81	91.6
5. רש-ם	177	1.90	88.7
6. ע"הנ"ב (דתי)	211	1.64	91.9
7. שד"א (דתי)	140	1.48	94.3
8. של"ת	187	1.66	97.3

¹ אינדקס הפוריות — פירושו: מספר ההזרעות לפרה שנתעברה.

רציתי מזמן להביע את דעתי בשאלה זו בגלל הפניות המרובות להנהיג שירות הזרעה בכל שבועת ימי השבוע בכל המשקים, בנוסף למשקי עמק-הירדן ובית-שאן. בשני איזורים אלה הננו מקיימים את הנהוג הקודם, מימי אגודת אל"מ, בהתחשב עם קיצור עונת ההזרעה ל-8 חודשים בלבד: בינתיים נוספו הרבה משקים, בעיקר מושבים, אשר באו לידי הסכם עם מזריעים, וכן קיבוצים עם מזריעים „חובבים“ משלהם שהנהיגו הזרעה בשבתות. „חידוש“ זה הגיע להיקף רחב למדי ומשק שאין מזריעים בעדרו בשבת — חי בהרגשה של קיפוח וחושש להפסדים. מחיר ההזרעה בשבת לפי הסכם פרטי בין המזריע והמשק, הוא כפול מהמחיר שבימי חול, בעקב התשלום הנוסף שחייבים לשלם למזריע, בנוסף למחיר ההזרעה למכון. אני רוצה להביע התנגדותי לפעולות אלה משום שהנני משוכנע שכל המקפיד על בריאות העדר ומגיש את הפרה במועד הנכון להזרעה בימי חול בלבד זוכה בתוצאות משיביות רצון, מבלי להזדקק להזרעות בשבתות.

הציבור בארץ מתייחס אמנם באופן שונה לקדושת השבת, אבל אינו חולק על חשיבות השבת כיום מנוחה משותף לכולם, ולכל עובד יש יום פנוי להימצא במשפחתו, או לבלות בחברת ידידיו. כל הסוציולוגים המטיפים ליום עבודה של 8 שעות, או לשבוע עבודה של 5 ימים טוענים שפריון העבודה עולה בעקב תיקון חברתי זה. המטפלים בבעלי-חיים אינם יכולים להפסיק את עבודתם השיגרית והחברתית, אבל העבודות והטיפוליים שאפשר לוותר עליהם ללא נזק של ממש, נדחים לימי חול גם ע"י המטפלים בבעלי-חיים.

המצב בשלושת המושבים

שם היישוב	מזרעות	אינדקס הפוריות	% הרתות	המזריע
1. בל-יה	434	1.48	85.2	מומחה-חובב
2. ח"ע	464	1.53	85.8	עובד „און“
3. כ"י	828	1.58	87.2	לא מזריעים בשבת

גם השיטה להרביע חלק מהעדר ע"י פרי עגל לא מצליחה ביותר. ידוע לי משק שנוהג לפי שיטה זו, אבל התוצאה היא פחות טובה מזו של המשקים הדתיים מעמק בית-שאן. ועוד דבר: ההתעברות מהזרעות בשבתות פחותה מזו שבשאר ימי השבוע, ויש כמה סיבות לכך, שהאחת מהן ברורה בהחלט: יום השבת הוא יום של "עובדים זמניים" (תורנים) — יום, בו כולם ממהרים להשתחרר עד כמה שאפשר מהר מהעבודה וזה משפיע על יחס רשלני לגילוי פרות מתייחמות והבאתן להזרעה.

העדרים גדלו וכן נתרבו הסככות והתרחבו. המזריע מגיע לסככה, אינו מוצא את הפרה מוכנה להזרעה, ולפניו רק הכרטיס של הפרה; עליו למצוא את הפרה ולהחליט על דעת עצמו בזרימת איזה פר להזריע, ללא נוכחות בעל הפרה. על המזריע להתרוצץ עם הקפילארים הגלויים לשמש, לרוח ולאבק בכל פינות הסככה. יהיה זה מאוד רצוי שהמשק הגדול, יקבע מקום מיוחד לפרות שעומדות להזרעה — בחצר ההמ"תנה, או במקום אחר; המזריע רואה אז את הפרות לפני שיכין את הזרימה, יתייעץ בבעל העדר, יקבע את הפר המתאים, ויברר אם להזריע או לדחות, או להעביר את הפרה לטיפול רפואי; אני בטוח שבסידור זה נשיג תוצאות טובות יותר בהזרעה ובטיפוח העדר.

ואסיים: הדעות שהבעתי לעיל הן דעותי הפרטיות ולא סיכום של דיון משותף במוסד כלשהו.

ח. בן-יעקב

חפציבה, 7.5.67

המעין בנתונים הנ"ל לא יוכל למצוא הבדל ניכר בין המשקים. אבל מי שמכיר מקרוב את הבוקרים במשקים אלה יווכח שאמנם אפשר להגיע לתוצאות מצוינות גם מבלי להזדקק להזרעה בשבת. עלי להודות שישנן בעיות קשות בפוריות הבקר, אבל לא בריבוי ההזרעות הפת"רן. הרי חלק מהפרות המתייחמות בשבת אפשר להגישן להזרעה בהצלחה גם ביום המחרת, ביום ראשון לשבוע.

בהזדמנות זו אעיר מספר הערות בשאלת מצב ההתעברות בעדר הגדול. אני עוקב מתוך עין ואהדה אחר מאמציהם של חברי "מועדון ה-200" להכניס שיכלולים במימשק וניהול העדר הגדול, אבל חלק מהצעותיהם מביאות אותי במבוכה. קשה להבדיל בין הכוונה להשקיע פחות עבודה לבין החתירה להימצא פחות זמן ככל האפשר במחיצת העדר. אני מתפלא שחברי המועדון טרם שמו לב לאחוז ההתעברות הנמוך בחלק מהעדרים הגדולים לעומת זה שבעדר הקטן. ההפרש מגיע ל-7%—10%, ואין להקל בדבר כל עיקר כשמתוך 100 בהמות מוזרעות, מספר המתעברות הוא קטן ב-7—10 פרות/עגלות. יש לזה הרבה סיבות שאת רובן אפשר לנחש, אבל קשה להוכיח; יתכן שמעורבים בכך תפריטי המזון, הצפיפות, ואולי אחת הסיבות העיקריות — החיסכון בעבודה. בעדר הגדול חייב עובד מיוחד להקדיש זמן לבעיות הפוריות, ההזרעה ובריאות העדר. לא פעם, בהצטרפי למזריע, אני נתקלתי בכך שהמזריע מגיע למשק ואינו מוצא רפתן שיחכה לו. הרי זה סימן לחוסר התעניינות בכל הבעיה הזו.

▲ בתערוכת הבקר, שנתקיימה באוקטובר 1966, הוצגו בפעם ראשונה בתולדות גידול המקנה בבריטניה בני-כלאיים. אלה היו צאצאים מדור ראשון של זיווג פרות פריזיות בפר ג'אָרסי, והם קיבלו את הכינוי "ג'אָרסיאָנס" (Jersians). מתכונת השומן בחלב שלהן 4.5%, אולם לא העלאת תנובת השומן קוסמת באופן מיוחד לבוקרי אנגליה, אלא פוריותן הטובה של בנות הכלאיים האלה ושיעור התקיימותן הגבוה יותר. בתוצאות אלה נוכחו בניסויים בקולד נורטון, הנמשכים זה 16 שנה. לדעת עורכי הניסויים עולה הפוריות של בנות הכלאיים ב-9% על זו של טהורות הגזע; כשזווגו בנות-כלאיים אלה בפר מגזע שלישי, עלתה הפוריות בצאצאים החדשים ב-14%. את אחד היתרונות החשובים ביותר בהכלאה זו רואים בוקרי בריטניה בפחיתת שיעורי התמותה כדי 50% בלידות אצל המבכירות, ועליה כדי 45% בשיעורי הישארות בחיים (התקיימות) של השגר עד לגיל של שנה. העגלים שמגדלים לבשר מהווים כיום סעיף נכבד בהכנסותיהם של בעלי עדרי חלב, ולכן שיעורי תמותה נמוכים בשגר, בלידה ועד לגיל של שנה, הם כה חשובים בעיניהם.